

Leder

Frelse eller helse?

Artiklene i dette nummer av tidsskriftet spenner over et variert og vidt felt. Det er utvilsomt lang avstand i teologisk tematikk fra Hallesbys beryktede helvetespreken til spørsmålet om mulige helseeffekter av religiøs tro og praksis. Det er heller ikke snakk om nært naboskap mellom de teologiske spørsmålene i en roseniansk farget brevsjelesorg og aktuelle utfordringer i samspillet mellom liturgi og diakoni knyttet til kirkens gudstjenestefeiring.

Når jeg leser bidragene, er det disse markerte forskjellene som først melder seg. Ved nærmere ettertanke undres jeg likevel på om det ikke finnes noen berøringspunkter midt i alle ulikhetene, skjulte tråder som likevel knytter den mangfoldige veven sammen.

En første og nokså omtrentlig innsirkling av et slikt mulig felles berøringspunkt kunne formuleres i følgende spørsmål: Hvilken rolle spiller menneskelig erfaring i utforming og formidling av kirkens tro og lære? Eller sett fra en annen kant: Hvilke spor setter kristentroen i hverdagspraksis og dagligliv?

I Ødegårds bidrag om liv og liturgi à la Lukas er dette et sentralt perspektiv. Gudstjeneste og hverdagsliv hører sammen. Troen møter menneskelig erfaring. Gudstjeneste og forkynnelse skal adressere vår virkelighet og peke mot en tro som setter spor i daglig praksis. Det er når liturgi og diakoni finner hverandre, at kristen gudstro får meningsfull og retningsgivende dynamikk. I Sørensens artikkel møter vi samme tematikk så å si fra motsatt kant. Også her er blikket rettet mot menneskelig erfaring, men spørsmålet er annerledes: Er det mulig ad den empiriske forskningens vei å påvise gunstige

helseeffekter av folks religiøse praksis? Er det sunt å tro? Den omfattende forskningen som nå finnes om dette, kan se ut til å gi et positivt, bekræftende svar. Det er verd å merke seg dette, ikke minst i forhold til tidligere utbredte og inngrodde forestillinger om at religionen stjeler sjelefreden og helsa fra folk. Samtidig er det grunn til en viss varsomhet på vegne av kristen tro og teologi. Én ting er at forskningsresultater har en tendens til å variere og skifte. Viktigere og mere problematisk er en observerbar tendens til "instrumentalisering" av troen. Religion og religiøs praksis verdsettes og støttes fordi det er godt for folkehelsa. "Helse" er fint, "frelse" problematisk.

Det er utvilsomt et solid stykke vei både sosio-kulturelt og kirkelig-teologisk fra Ødegårds og Sørensens kontekster til Sjaastads analyse av Vindskeis brevsjelesorg. Samtidig er det tydelig å spore et underliggende felles engasjement. Det handler om hvordan tro og erfaring spiller sammen. I den roseniansk fargete sjelesorgen for ungdom på 1970–80-tallet er fokus rettet mot hvilke erfaringer som kjennetegner en sann kristen omvendelse, og hvilken levemåte som skal prege den troende. Lest med nåtidens blikk ser man tydelig hvordan denne sjelesorgen er sterkt preget av bestemte historiske og sosio-kulturelt forankrede erfaringsformer. Hva skjer når disse gjennomgår dyptgripende endringer? Hvordan kan sjelesorgen møte nåtidskulturen og den radikalt endrede erfaringsverden som møter unge der? Slik jeg ser det kommer Vindskeis strategi og teologi her til kort. Sjaastad drøfter ikke denne utfordringen inngående. Men i de avsluttende refleksjonene presenterer han synspunkter som – hvis de tas på alvor – har et betydelig kritisk potensial med tanke på

både strategi og teologi i sjelesorgen. Med referanse til en dansk teologkollegas analyser formulerer Sjaastad utfordringen omtrent slik: Hva betyr det å forkynne lov og evangelium i møte med "det jeg-svake menneske" i en narsissistisk preget kultur? I arbeidet med slike utfordringer etterspørres helt andre sider av teologisk antropologi og skapelsesteologi enn det som dominerer i roseniansk og pietistisk fromhet.

Her dukker altså det samme temaet opp igjen: Hva innebærer det for vår teologi å ta nåtidens erfaringsvirkelighet på alvor? Denne tematikken spiller også en rolle i Skottenes bidrag. Han er opptatt av hvordan kirkens lære om fortapelsen kan formidles sant og troverdig i forkynnelsen i dag. I analysene peker han på betydelige endringer i folks erfaringsverden fra Hallesbys 50-tall fram til i dag. Kultur og mentalitet har gjennomløpt dyptgående endringer. Dette har satt dype spor både når det gjelder synet på mennesket og innholdet i den allmenne religiøsitet. Disse endringene får også følger for holdningen til kirkens tro og lære. Folk utformer i større grad sine religiøse forestillinger med utgangspunkt i egne tanker og behov, uavhengig av tradisjonell kirkelig fortolkning. Og et sentralt poeng for Skottene er nå dette: Denne utviklingen skjer ikke bare allment i samfunnet. Den setter spor også innad i kirken. Utformingen og formidlingen av det kristne trosinnhold berøres og endres. Skottene hevder med henvisning til diverse sosiologiske undersøkelser, at fortapelsen er marginalisert som teologisk tema i kirken, og at spørsmål knyttet til dette "... i økende grad [er] kommet i miskreditt både hos prester i Den norske kirke og blant pastorer i frikirkelige trossamfunn".

Hvordan kan denne situasjonen møtes? Temaet og debatten er høyst aktuell og levende. Tidligere i vinter fylte den flere nummer av Luthersk Kirketidende. Skottene peker på en rekke grunnleggende systematisk-teologiske utfordringer. Å ta disse på alvor er nødvendig så lenge det dreier seg om et viktig punkt i kirkens lære. Men det er også nødvendig å reflektere kritisk med tanke på hvordan dette kan formidles i forkynnelsen. I sine overveielser omkring dette peker også Skottene på forkynnelsen

av loven i dens åndelige bruk som forutsetning for mottakelse av evangeliet om syndenes forlatelse. Dermed berører han den samme tematikken som Sjaastad gjør i sine avsluttende refleksjoner. Slik jeg ser det, pekes det her på et anliggende som er sentralt og viktig med tanke på både sjelesorg og forkynnelse i en nåtidskontekst. Teologisk handler det her dels om skapelsesteologiens betydning og plass i forkynnelsen av evangeliet, og om sammenhengen mellom skapelse og synd. Men det handler også om forståelsen av den klassiske lov–evangelium-formelen. Finnes det ikke en teologisk legitim bruk av rekkefølgen evangelium–lov? Finnes det ikke et "skapelsens evangelium" som kan og skal forkynnes til oppreisning og verdighet for alle nedbøyde – for dem som bærer tunge byrder og er dypt såret og merket av erfaringer i "private, jordiske helveter"?

Spørsmålene er mange og viktige. Det er bra dersom tidsskriftets artikler kan inspirere til refleksjon omkring disse og andre spørsmål, og slik bidra til å kaste lys over sjelesorgens og forkynnelsens utfordringer.

LEIF GUNNAR ENGEDAL